

CRNA GORA
MINISTARSTVO FINANSIJA

Direktorat za javni dug

KVARTALNI IZVJEŠTAJ O DRŽAVNOM I JAVNOM DUGU

IZVJEŠTAJ O DRŽAVNOM I JAVNOM DUGU
NA DAN 30.09.2024. GODINE

UVOD

Kvartalni izvještaj o državnom i javnom dugu Crne Gore je dokument koji pruža analizu stanja, strukture i dinamike kretanja državnog i javnog duga Crne Gore. Cilj izvještaja je da doprinese obezbjeđenju što veće transparentnosti u oblasti javnih finansija, kao i pružanje pravovremenih informacija investitorima, državnim institucijama i drugim zainteresovanim stranama, kao osnove za donošenje kvalitetnih i efikasnih odluka.

Javni dug, odnosno dug opšteg nivoa države, je dug koji obuhvata državni dug i dug lokalnog nivoa. Državni dug je dug centralnog nivoa, koji obuhvata državne organe i organe državne uprave, pravna lica i privredna društva koja pretežno pružaju usluge od javnog interesa koja su pod upravljačkom kontrolom i najvećim dijelom finansirana od države. Lokalni nivo su organi opštine, pravna lica i privredna društva koja pretežno pružaju usluge od lokalnog interesa i koja su pod upravljačkom kontrolom i najvećim dijelom finansirana od opštine.

Javni dug može nastati kao rezultat zaduživanja države ili lokalnog nivoa na domaćem ili međunarodnom tržištu, bilo kroz izdavanje državnih obveznica, zajmove od međunarodnih finansijskih institucija ili putem kredita od komercijalnih banaka i drugih kreditora.

Državni dug se sastoji od unutrašnjeg i spoljnog duga. Unutrašnji dug je dug koji je nastao zaduživanjem na domaćem tržištu, dok je spoljni dug onaj koji je nastao zaduživanjem na međunarodnom tržištu.

Javni i državni dug se mogu posmatrati u bruto i neto iznosu. Bruto dug predstavlja ukupan iznos dugovanja države, uključujući sve obaveze, kao što su obveznice, krediti i druge forme duga. Ovaj iznos ne uzima u obzir novčane depozite, kao ni rezerve zlata. Neto dug se, s druge strane, definiše kao bruto dug umanjen za iznos novčanih depozita i rezervi zlata.

Pored prethodno navedenog, izvještaj, ima za cilj da informiše javnost o aktivnostima Ministarstva finansija na polju upravljanja državnim i javnim dugom. Kroz informativan sadržaj, izvještaj omogućava zainteresovanim stranama lakše i ispravno razumijevanje elemenata državnog i javnog duga i preduzetih aktivnosti u cilju postizanja strateških ciljeva upravljanja dugom Crne Gore.

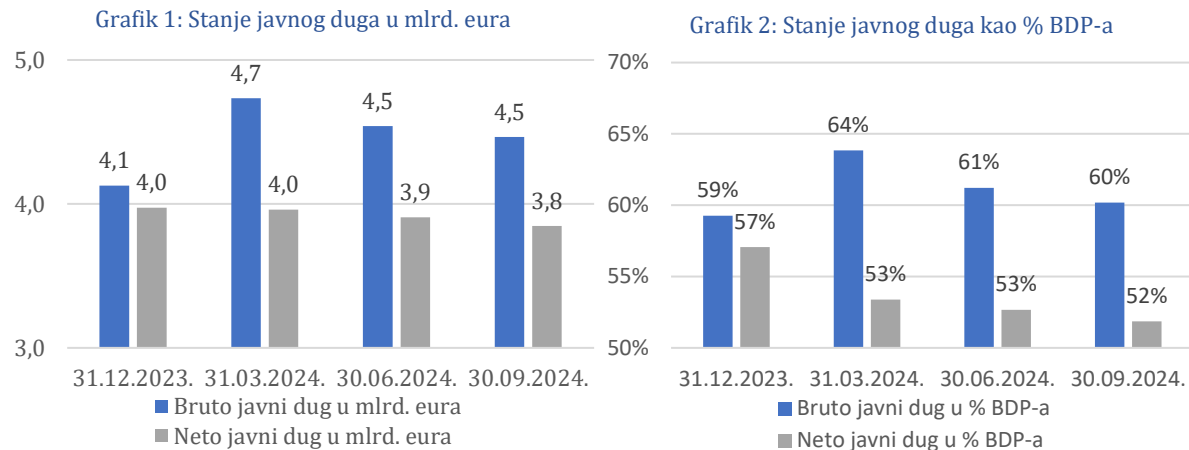
Izvještaj o stanju državnog i javnog duga objavljuje se na sajtu <https://www.gov.me/mif>.

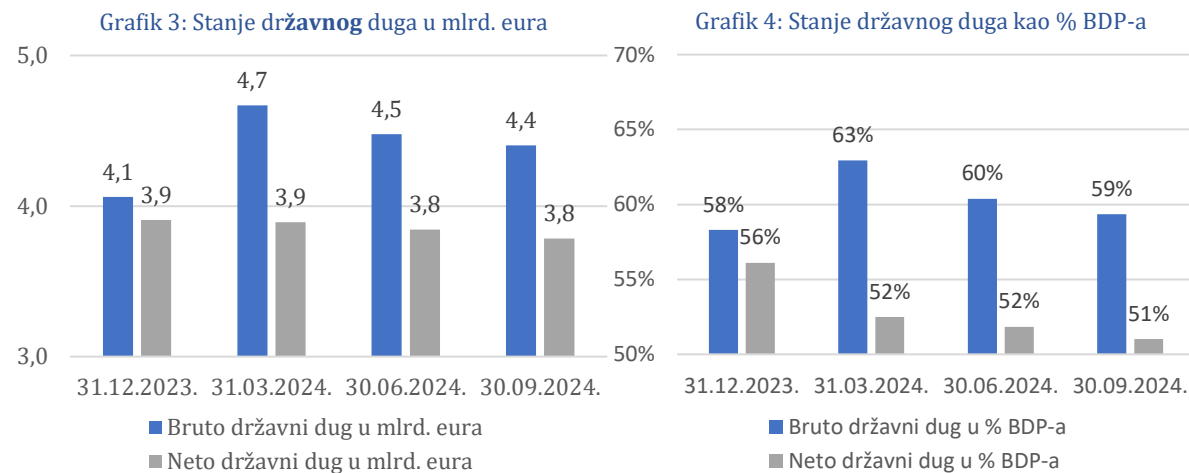
STANJE DRŽAVNOG I JAVNOG DUGA NA DAN 30.09.2024. GODINE

Ukupan javni dug Crne Gore, na dan 30.09.2024. godine, iznosio je 4.464,37 miliona eura, odnosno 60,19% BDP-a¹. Uzimajući u obzir depozite Ministarstva finansija (uključujući i 38.477 unci zlata) neto javni dug Crne Gore, na dan 30.09.2024. godine, iznosio je 3.846,43 miliona eura, odnosno 51,86% BDP-a.

Depoziti na dan 30.09.2024. godine iznosili su 617,94 miliona eura, uključujući 38.447 unci zlata (čija je vrijednost na dan 30.09.2024. godine 90,69 miliona eura) ili 8,33% BDP-a.

Ukupan državni dug na dan 30.09.2024. godine, iznosio je 4.402,55 miliona eura, ili 59,36% BDP-a. Uzimajući u obzir depozite, ukupan neto državni dug na dan 30.09.2024. godine iznosio je 3.784,61 miliona eura ili 51,03% BDP-a.

Prema podacima dostavljenim od strane jedinica lokalne samouprave, dug lokalne samouprave na dan 30.09.2024. godine iznosio je 61,82 miliona eura, ili 0,83% BDP-a.

U skladu sa dostavljenim podacima, na dan 30.09.2024. godine, konsolidovani dug lokalne samouprave iznosi oko 101,35 miliona eura, a prikazuje se na sledeći način:

¹ Prema procjenama Ministarstva finansija, BDP za 2024. godinu iznosiće 7.416,7 miliona eura.

- kroz stanje državnog spoljnog duga gdje je uključen dug opština po ugovorima koje je potpisala Vlada Crne Gore sa ino kreditorima, a sa opštinama ugovore o transferu sredstava, u iznosu od oko 36,35 miliona eura (iznos povučenih, neotplaćenih sredstava);
- kroz stanje duga lokalne samouprave, u iznosu od 61,82 miliona eura;
- kroz dug prema Ministarstvu finansija po osnovu pozajmica iz budžeta, Egalizacionog fonda i Fonda za podršku opštinama za finansiranje donatorskih sredstava, u iznosu od 3,18 miliona eura.

Tokom trećeg kvartala 2024. godine došlo je do **smanjenja javnog duga** u odnosu na drugi kvartal 2024. godine za 76,08 miliona eura. Smanjenje duga posledica je redovne otplate obaveza po osnovu duga i činjenice da nije bilo dodatnih zaduženja tokom trećeg kvartala.

Naime, u trećem kvartalu 2024. godine, izvršena je otplata državnog duga po osnovu glavnice, u ukupnom iznosu od 87,42 miliona eura, od čega se 19,21 miliona eura odnosilo na otplatu duga rezidentima, dok je otplata duga nerezidentima iznosila 68,21 miliona eura. U istom periodu otplaćena je i kamata u iznosu od 33,67 miliona eura, od čega je otplata domaće kamate iznosila 2,04 miliona eura, dok je otplata ino kamate iznosila 31,63 miliona eura.

Sa druge strane, po osnovu ugovora o kreditu, koji su zaključeni u ranijem periodu sa međunarodnim finansijskim institucijama (Svjetska banka i njene afilijacije – IBRD, IDA, zatim Pariski klub, EIB, EBRD, CEB, Evropska komisija, KfW i IFAD), za realizaciju projekata u oblasti komunalnih djelatnosti, energetske efikasnosti, unapređenja putne infrastrukture i slično, u toku trećeg kvartala 2024. godine povučeno je oko 19,19, miliona eura, gdje su najveća povlačenja bila kod Evropske investicione banke, za Projekat rekonstrukcije magistralnih puteva u iznosu od 10,0 miliona eura i Projekat unapređenja obrazovanja u iznosu od 5,0 miliona eura.

Tabela 1: Struktura i kretanje državnog i javnog duga u toku 2024. godine

	31.12.2023.	31.03.2024.	30.06.2024. (1)	30.09.2024. (2)	Promjena (1-2)
Spoljni dug	3.517,29	4.156,65	4.091,32	4.046,07	-45,25
Unutrašnji dug	542,62	511,29	386,70	356,48	-30,22
UKUPNO DRŽAVNI DUG	4.059,91	4.667,95	4.478,03	4.402,55	-75,47
Dug lokalne samouprave	66,91	66,34	62,42	61,82	-0,60
UKUPNO JAVNI DUG	4.126,82	4.734,28	4.540,45	4.464,37	-76,08
Ukupni depoziti (uključujući zlato)	152,41	774,24	633,56	617,94	-15,62
Depoziti	80,04	695,42	549,77	527,25	-22,52
UKUPNO DRŽAVNI DUG (uključujući ukupne depozite)	3.907,50	3.893,71	3.844,47	3.784,61	-59,85
UKUPNO JAVNI DUG (uključujući ukupne depozite)	3.974,41	3.960,04	3.906,89	3.846,43	-60,46

Tabela 2: Struktura i kretanje državnog i javnog duga u toku 2024. godine u odnosu na BDP

BDP u mil. EUR 7.416,7

	31.12.2023.	31.03.2024.	30.06.2024. (1)	30.09.2024. (2)	Promjena (1-2)
UKUPNO DRŽAVNI DUG / BDP	58,30%	62,94%	60,38%	59,36%	-1,02%
UKUPNO DRŽAVNI DUG / BDP (uključujući ukupne depozite)	56,11%	52,50%	51,84%	51,03%	-0,81%
UKUPNO JAVNI DUG / BDP	59,26%	63,83%	61,22%	60,19%	-1,03%
UKUPNO JAVNI DUG / BDP (uključujući ukupne depozite)	57,07%	53,39%	52,68%	51,86%	-0,82%

SPOLJNI DUG NA DAN 30.09.2024. GODINE

Ukupan spoljni dug Crne Gore, na dan 30.09.2024. godine, iznosio je 4.046,07 miliona eura, odnosno 54,55% BDP-a, što je za 45,25 miliona eura manje u odnosu na 30.06.2024. godine. Smanjenje spoljnog duga, tokom trećeg kvartala je posljedica redovne otplate.

Tabela 3: Pregled kretanja spoljnog duga u toku 2024. godine

BDP u mil. EUR 7.416,7

NAZIV ZADUŽENJA/KREDITORA	31.12.2023.	31.03.2024.	30.06.2024. (1)	30.09.2024. (2)	Promjena (1-2)	Stanje duga na 30.09.2024. u % BDP
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	177,98	179,66	177,45	174,99	-2,45	2,36%
Pariski klub Povjerilaca	45,17	39,99	40,11	38,92	-1,19	0,52%
Međunarodna Asocijacija za razvoj (IDA)	6,65	6,69	4,55	4,48	-0,06	0,06%
Evropska investiciona banka (EIB)	99,89	99,08	95,71	109,15	13,44	1,47%
Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD)	62,56	62,17	60,50	66,48	5,97	0,90%
Banka za razvoj Savjeta Evrope (CEB)	75,00	72,08	71,10	68,57	-2,53	0,92%
Evropska Komisija	60,00	60,00	60,00	60,00	0,00	0,81%
Njemačka banka za razvoj (KFW)	36,08	40,11	38,64	40,25	1,61	0,54%
Poljski zajam	2,06	2,06	1,71	1,71	0,00	0,02%
Francuski kredit - NATIXIS	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00%
Kineska Exim Banka	682,42	663,75	663,75	633,58	-30,17	8,54%
Instituto del credito oficial (ICO) - Španski kredit	0,68	0,68	0,45	0,45	0,00	0,01%
EUROBOND	1.750,00	2.437,76	2.437,76	2.437,76	0,00	32,87%
IFAD	2,91	2,91	2,67	2,67	0,00	0,04%
Export Development Canada EDC - Helikopteri	0,92	0,74	0,55	0,37	-0,18	0,01%
HAPOALIM banka	18,66	21,64	17,91	17,91	0,00	0,24%
Rapid Financing Instrument - MMF	55,25	46,29	37,17	27,49	-9,68	0,37%
Deutsche bank	100,00	80,00	80,00	60,00	-20,00	0,81%
Sindicirani zajam - PBG	152,86	152,86	128,57	128,57	0,00	1,73%
Sindicirani zajam - PBG 2	188,18	188,18	172,73	172,73	0,00	2,33%
UKUPNO SPOLJNI DUG	3.517,29	4.156,65	4.091,32	4.046,07	-45,25	54,55%

U strukturi spoljnog duga najveće učešće imaju euroobveznice emitovane u prethodnom periodu.

Tabela 4: Pregled emitovanih nedospjelih državnih hartija od vrijednosti na inostarnom tržištu

Datum emisije	Ročnost	Datum dospjeća	Iznos emisije	Valuta	Kamatna stopa	Cijena izdanja obveznice
April 2018	7 godina	21.04.2025.	500,00	EUR	3,375%	98,477
Oktobar 2019	10 godina	03.10.2029.	500,00	EUR	2,550%	97,846
Decembar 2020	7 godina	16.12.2027.	750,00	EUR	2,875%	99,532
Mart 2024	7 godina	12.03.2031.	750,00 ²	USD	7,25% ³	100,00

Tokom trećeg kvartala 2024. godine nije bilo zaključivanja novih kreditnih aranžmana.

UNUTRAŠNJI DUG NA DAN 30.09.2024. GODINE

Unutrašnji dug Crne Gore na dan 30.09.2024. godine iznosio je 356,48 miliona eura, odnosno 4,81% BDP-a, što je za 30,2 miliona eura manje u odnosu na 30.06.2024. godine. Pored činjenice da u toku trećeg kvartala nije bilo zaključivanja novih kreditnih aranžmana na domaćem tržištu, smanjenje unutrašnjeg duga, je rezultat redovne otplate, koja se u najvećem dijelu odnosi na otplatu državnih zapisa u iznosu od 10,0 miliona eura, otplatu rata po osnovu ranije zaključenih kreditnih aranžmana sa domaćim komercijalnim bankama u iznosu od oko 9,21 milion eura, kao i otplatu redovne godišnje rate duga po osnovu obeštećenja (restitucije) u iznosu od oko 8,17 miliona eura.

Tabela 5: Pregled kretanja unutrašnjeg duga u toku 2024. godine

BDP u mil. EUR 7.416,7

NAZIV ZADUŽENJA	31.12.2023.	31.03.2024.	30.06.2024. (1)	30.09.2024. (2)	Promjena (1-2)	Stanje duga na 30.09.2024. u % BDP
Stara devizna štednja	10,11	10,11	10,11	10,11	0,00	0,14%
Obaveze po osnovu obeštećenja	74,58	74,99	83,23	75,06	-8,17	1,01%
Kreditni kod poslovnih banaka	229,76	220,85	200,56	191,34	-9,21	2,58%
Zaostale penzije	1,89	1,89	1,89	1,89	0,00	0,03%
Državni zapisi	50,00	30,00	10,00	0,00	-10,00	0,00%
Domaće obveznice (GB24 i GB26)	142,44	142,44	50,00	50,00	0,00	0,67%
Pravna lica i privredna društva	33,84	31,01	30,93	28,08	-2,84	0,38%
UKUPNO UNUTRAŠNJI DUG	542,62	511,29	386,70	356,48	-30,22	4,81%

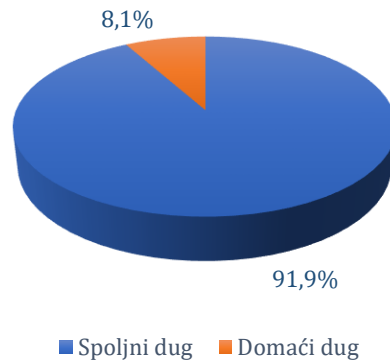
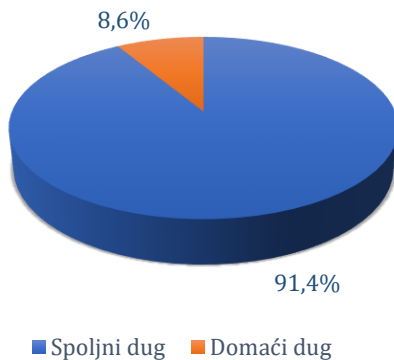
²Imajući u vidu zaključenu hedžing transakciju, konverzija ukupnog dolarskog iznosa po osnovu emitovanih obveznica vrši se po ugovorenom kursu od EUR/USD 1,095 pa vrijednost duga u eurima iznosi 687,76 miliona eura.

³Imajući u vidu zaključenu hedžing transakciju za dolarsku emisiju obveznica u 2024. godini, izvedena kamatna stopa u eurima iznosi 5,88%.

STRUKTURA DRŽAVNOG DUGA

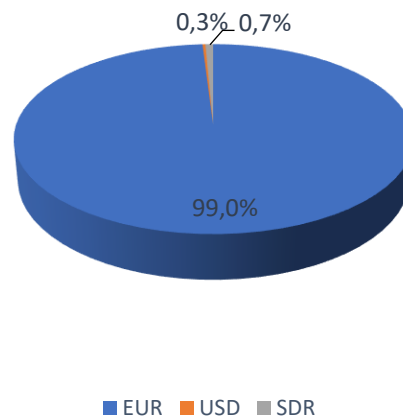
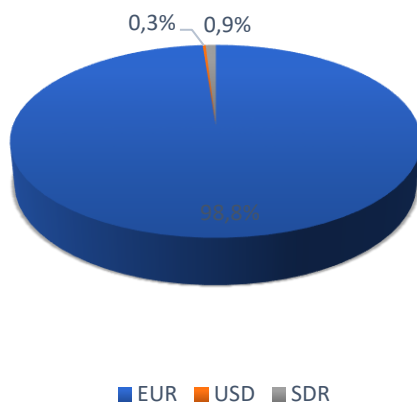
Ako posmatramo strukturu državnog duga u pogledu učešća spoljnog i unutrašnjeg duga, spoljni dug na dan 30.09.2024. godine dominira sa učešćem od 91,9%, dok se 8,1% državnog duga odnosi na domaći dug. U odnosu na 30.06.2024. godine ovaj parametar je na približno istom nivou, što je dominantno rezultat činjenice da u toku trećeg kvartala nije bilo zaključivanja novih kreditnih aranžmana i da je dug iz oba izvora manji usled redovne otplate.

Grafik 5 Odnos spoljnog i domaćeg duga (30.06.2024.) Grafik 6 Odnos spoljnog i domaćeg duga (30.09.2024.)

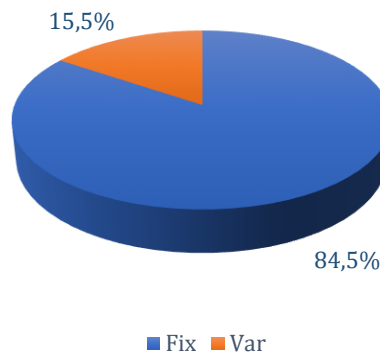
Zahvaljujući aranžmanu unakrsnog valutnog svopa u vezi sa kreditom sa kineskom Exim bankom za izgradnju dionice autoputa Bar-Boljare, kao i aranžmanu unakrsnog valutnog svopa kojim je izvršena konverzija ukupnog dolarskog iznosa emisije obveznica emitovanih u prvom kvartalu 2024. godine, Crna Gora je značajno unaprijedila valutnu strukturu državnog duga. S tim u vezi, na dan 30.09.2024. godine svega 1% postojećeg duga je izraženo u ne-eurskoj valuti, od čega 0,3% u USD i 0,7% u SDR-u, dok je 99% duga u eurima, što je priližno podacima iz prethodnog kvartala.

Grafik 7 Valutna struktura državnog duga 30.06.2024. Grafik 8 Valutna struktura državnog duga 30.09.2024.

Grafik 9 Kamatna struktura državnog duga (30.09.2024.)

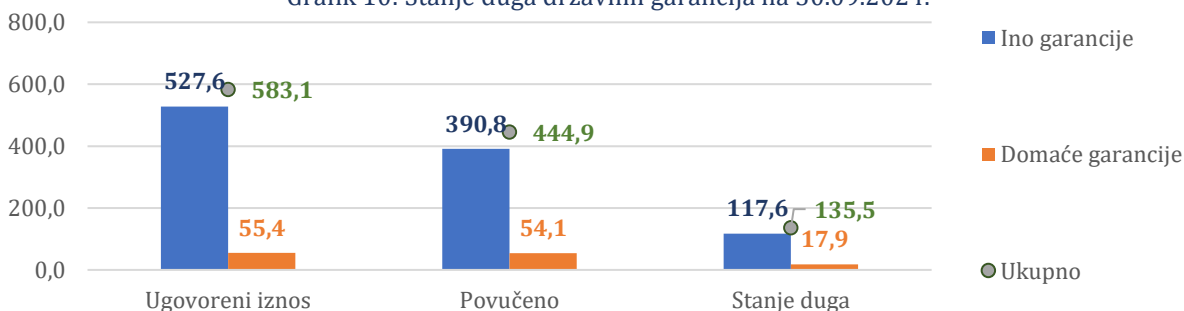
Kada govorimo o kamatnoj strukturi državnog duga, u ukupnom državnom dugu prevladava zaduženje sa fiksnom kamatnom stopom (84,5%) i sa toga aspekta portfolio duga je stabilan. Zaduženja sa varijabilnom kamatnom stopom uglavnom su vezana za EURIBOR i čine 15,5% državnog duga.

STANJE DUGA PO OSNOVU DRŽAVNIH GARANCIJA NA DAN 30.09.2024. GODINE

Stanje duga na 30.09.2024. godine, po osnovu državnih garancija izdatim domaćim i ino kreditorima iznosi 135,52 miliona eura, što predstavlja 1,83% BDP-a. Stanje duga po osnovu garancija izdatih domaćim kreditorima na kraju trećeg kvartala 2024. godine iznosi 17,95 miliona eura ili 0,24% BDP-a, dok stanje duga po osnovu garancija izdatih ino kreditorima iznosi 117,57 miliona eura ili 1,59% BDP-a.

Grafik 10: Stanje duga državnih garancija na 30.09.2024.

Domaće garancije su uglavnom izdate u cilju podrške kompanijama za realizaciju kapitalnih projekata, za restrukturiranje i kao podrška realizaciji sanacionih planova lokalnih samouprava. Spoljne garancije su izdate za implementaciju raznih infrastrukturnih projekata, obezbjeđenje podrške razvoju malih i srednjih preduzeća, kao i u cilju podrške za restrukturiranje željezničke infrastrukture, modernizaciju aerodroma i energetskog sistema.

U toku trećeg kvartala 2024. godine Ministarstvo finansija je zaključilo jedan ugovor o garanciji i to:

- Ugovor o garanciji za kreditni aranžman između Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD (CGES) i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), za potrebe finansiranja **projekta izgradnje 400/110 kV TS Brezna**. Ugovorena vrijednost kredita iznosi 28 miliona eura, sa rokom otplate od 10 godina. Kamatna stopa je varijabilna, sastoji od 6 mjesečnog EURIBORA i margine od 1%, uz opciju fiksiranja kamatne stope na zahtjev CGES-a u skladu sa uslovima Ugovora o kreditu. Državna garancija je izdata na puni iznos kreditnog zaduženja.

KREDITNI REJTING CRNE GORE

U toku 2024. godine kreditni rejting Crne Gore je poboljšan od strane agencija za ocjenu kreditnog rejtinga Standard and Poor's (S&P) i Moody's.

Naime, agencija za ocjenu kreditnog rejtinga Standard and Poor's (S&P) je u ovoj godini dva puta pozitivno ocijenila kreditni rejting Crne Gore i to, u martu ove godine, poboljšavajući izgled B kreditnog rejtinga iz stabilnog u pozitivan, i u avgustu 2024. godine kada je povećan kreditni rejting Crne Gore iz B u B+ sa stabilnim izgledima.

Povećanje kreditnog rejtinga Crne Gore predstavlja svojevrsnu potvrdu uspješnosti ekonomske politike Vlade Crne Gore, odnosno snažan pokazatelj stabilnosti i napretka koji je Crna Gora ostvarila.

Pored S&P-a, u septembru ove godine, i agencija za kreditni rejting Moody's, po prvi put, nakon 2013. godine, povećala je kreditni rejting Crne Gore sa „B1“ na „Ba3“, uz stabilne izgleda, čime je potvrdila da Crna Gora poboljšava svoje ekonomske parametre, da ima makroekonomsku stabilnost i da šalje pozitivne signale i sigurnost postojećim i potencijalnim investitorima.